

TADEUSZ MARSZAŁ

Uniwersytet Łódzki

STRUKTURA FUNKCJI GOSPODARCZYCH W ŁÓDZKIM OBSZARZE METROPOLITALNYM

Abstract: The Structure of Economic Functions in Lodz Metropolitan Area.

A metropolitan area forms a whole, and relations between local government units comprised by it should be characterised by complementariness and cooperation. The metropolisation process involves change in relations between the centre and its hinterland-economic links with the surrounding region are being replaced by relations with other metropolises across the continent or the world. An important element in the process of development of metropolitan functions is the competitive position of the entire metropolitan area in terms of business activity. The processes taking place in metropolitan areas consist on the one hand in concentration of various function in these areas, and on the other, in deconcentration of certain functions within the limits of a metropolitan area.

This article deals with spatial differentiation of functions in Lodz Metropolitan Area. The analysis carried out shows that the metropolitan area of Lodz is highly differentiated functionally. Only the neighbouring urban centres and some of the communes adjoining the city have taken over some typically urban functions, while communes situated in the peripheries have poorly developed production and service functions, low population concentrations and predominance of the agricultural function. Metropolitan functions are mainly concentrated in the central part of Lodz. Lodz has no fully developed metropolitan zone, understood as an area with a complementarily developed functional structure in regard to higher order services.

Metropolie są elementami sieci osadniczej, które organizują wokół siebie przestrzeń geograficzną. O ile rozwój metropolii prowadzi do częściowej erozji powiązań wyznaczanych przez zasięg oddziaływania rozumiany zgodnie z ujęciem teorii Christallera, o tyle osłabieniu więzi regionalnych towarzyszy rozwój 'obszaru metropolitalnego', który stanowi bezpośrednie zaplecze ośrodka centralnego i przejmując część

funkcji metropolitalnych. *Obszar metropolitalny* można zdefiniować jako ciągły przestrzennie wielkomiejski układ osadniczy, złożony z odrębnych administracyjnie jednostek, obejmujący duże miasto lub zwarty obszar miejski – centrum układu oraz powiązaną z nim funkcjonalnie strefę zurbanizowaną (por. Gontarski 1973).

Dotychczasowe aglomeracje miejskie, które cechuje spójność geograficzna centrów i peryferii, przekształcają się w heterogeniczne geograficznie i homogeniczne gospodarczo metropolie lub obszary metropolitalne. O spójności metropolii decydują elementy ekonomiczne. Obszar metropolitalny nie określają czynniki fizyczne, ale raczej cechy ekonomiczne i społeczne (por. Fellman, Morel za: Jałowiecki 1999). Ważnym elementem rozwoju metropolii jest myślenie w kategoriach potrzeb i uwarunkowań rozwoju obszaru metropolitalnego jako pewnej całości, w skład której wchodzi różne jednostki samorządowe. Funkcje metropolitalne pełni nie tylko miasto centralne, ale cały obszar metropolitalny, dlatego kluczowe znaczenie mają komplementarność i współpraca. (por. Gawryszewski i in. 1998).

W wyniku procesu metropolizacji następuje przekształcanie przestrzeni miejskich – zmieniają relacje między ośrodkiem centralnym i jego dalszym zapleczem. Następuje osłabienie związków gospodarczych miasta z otaczającym regionem i zastąpieniu ich więzami z innymi metropoliami w skali kontynentalnej lub światowej. Pojawia się 'nieciągłość użytkowania przestrzeni' oznaczająca, że 'sąsiadem' w sensie gospodarczym i społecznym nie jest już otaczający region, lecz odległa nieraz o setki, a nawet tysiące kilometrów inna metropolia (por. Jałowiecki 1999).

W wielu dotychczasowych badaniach obszar czy region metropolitalny był utożsamiany z aglomeracją, a do jego delimitacji posługiwano się z reguły takimi kryteriami, jak gęstość zaludnienia czy cechy zagospodarowania przestrzeni (intensywność i charakter zabudowy). W strefie oddziaływania aglomeracji miejskich większość jednostek przestrzennych (gmin) ma funkcje mieszane, a złożona struktura funkcjonalna tych terenów wynika z rozwoju funkcji rolniczej, ale też działalności pozarolniczych, głównie usługowych i produkcyjnych. Struktura funkcjonalna gmin podmiejskich kształtuje się pod wpływem procesów urbanizacyjnych i rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej, często prowadzonej przez gospodarstwa rolne.

W procesie rozwoju funkcji metropolitalnych istotna jest konkurencyjna pozycja całego obszaru metropolitalnego jako miejsca działalności gospodarczej (warunkująca m.in. napływ inwestycji). Jednak obszary metropolitalne, składające się z jednostek pozostających w jurysdykcji różnych

władz lokalnych, charakteryzują się z reguły dość znacznym zróżnicowaniem wewnętrznym, tak pod względem funkcji, struktury społecznej, jak i sposobu zagospodarowania przestrzeni. Decydują o tym warunki demograficzne, społeczne, dostęp do infrastruktury, lokalna przedsiębiorczość, inicjatywa władz samorządowych oraz czynniki zewnętrzne. Zachodzące w obszarach metropolitalnych procesy sprowadzają się do koncentracji różnego rodzaju funkcji w tych obszarach, a także do dekoncentracji pewnych funkcji w ramach samego obszaru metropolitalnego.

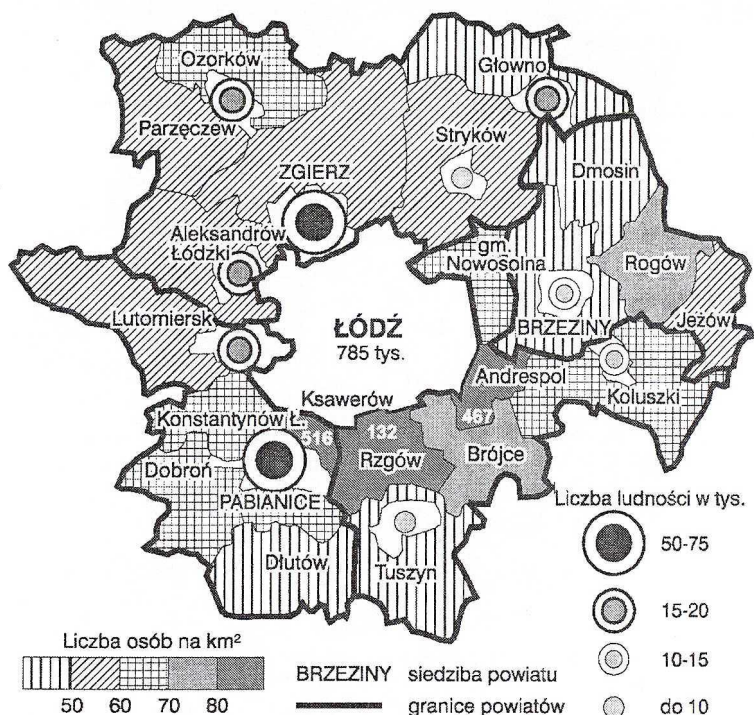
Łódzki obszar metropolitalny obejmuje teren pięciu powiatów: brzezińskiego, łódzkiego wschodniego, pabianickiego i zgierskiego oraz miasta Łodzi. Taki zasięg ma charakter bardzo formalny i zakłada, że w skład obszaru metropolitalnego wchodzi jednostki administracyjne szczebla powiatowego bezpośrednio otaczające ośrodek centralny. Wielkie aglomeracje Polski są w fazie wykształcania funkcji, powiązań i struktur metropolitalnych i w takiej sytuacji wykreślanie zasięgu obszaru metropolitalnego ma charakter hipotetyczny i 'przyszłościowy'. Nie bez znaczenia pozostają także względy formalne, a od strony praktycznej realna możliwość współpracy jednostek wchodzących w skład obszaru metropolitalnego (włączenie całych powiatów czyni ten obszar bardziej spójnym z administracyjnego punktu widzenia). Tak zakreślony łódzki obszar metropolitalny liczy 2203 km² (z czego 294 km² przypada na samą Łódź) i jest zamieszkały przez 1158,3 tys. osób (z czego na Łódź przypada 785,1 tys.). Średnia gęstość zaludnienia wynosi 526 osób/km² (w Łodzi 2267 osób/km², a na terenach większości gmin wiejskich w granicach 40-70 osób/km²). Składa się on z 28 gmin, z czego 7 są to gminy miejskie, 4 gminy miejsko-wiejskie, a reszta to gminy wiejskie (por. ryc. 1).

Przedmiotem analizy jest zróżnicowanie funkcji gospodarczych badanego obszaru, przy czym do pomiaru poszczególnych funkcji posłużono się określonymi miernikami, a mianowicie¹:

- w przypadku rolnictwa: udział osób mających własne źródła utrzymania, dla których głównym źródłem utrzymania jest praca na własny rachunek w gospodarstwie rolnym lub na działce rolnej w ogólnej liczbie osób mających własne źródła utrzymania (%);
- w przypadku pozarolniczej działalności gospodarczej: liczba podmiotów gospodarczych na 1 tys. mieszkańców.

Zdając sobie sprawę z dyskusyjności doboru mierników (zwłaszcza w przypadku pozarolniczej działalności gospodarczej), należy zau-

¹ Taki dobór mierników był spowodowany zarówno względami merytorycznymi (dopasowanie mierników do celu badań), jak i możliwością uzyskania kompletnych i porównywalnych danych statystycznych.

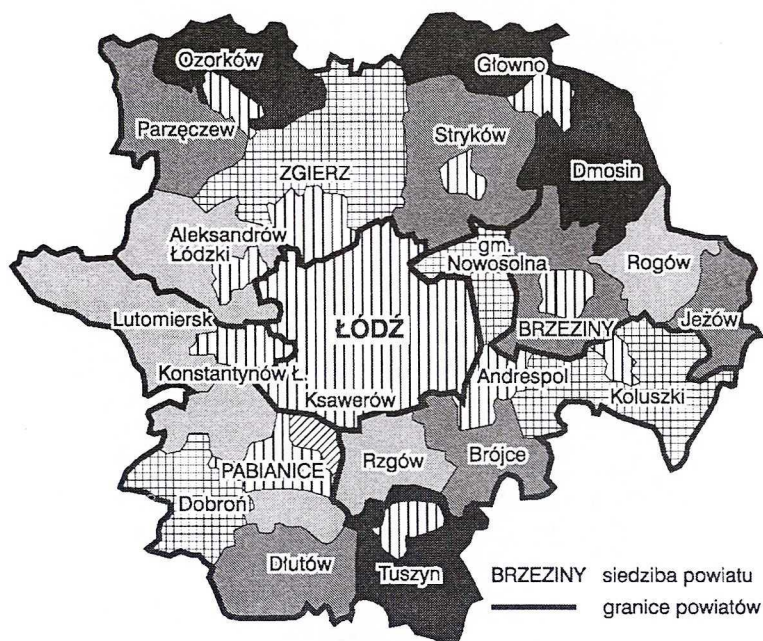
Ryc. 1. Łódzki obszar metropolitalny

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Narodowego Spisu Powszechnego 2002.

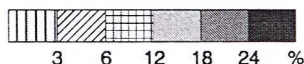
ważyć, że analiza dokonywana jest pod kątem zagadnienia 'metropolitalności', o której rozwoju w znacznie większym stopniu decydują firmy i instytucje działające na danym obszarze, niż np. wielkość i struktura zatrudnienia.

W zakresie rozwoju funkcji rolniczej różnice między wieloma jednostkami są bardzo znaczne². Wśród 31 badanych jednostek terytorialnych w co trzeciej funkcja rolnicza była bardzo słabo rozwinięta – były to wszystkie miasta obszaru metropolitalnego, jak i dwie gminy nie mające statusu miejskiego: Andrespol i Ksawerów (por. ryc. 2). Z kolei w blisko 1/3 ogólnej liczby gmin funkcja rolnicza była silnie rozwinięta i stanowiła podstawę

² Z analizy funkcji rolniczej wyłączono Łódź, ze względu na potencjał gospodarczy tego wielkiego miasta, w którym funkcja rolnicza jest relatywnie (w stosunku do innych sekcji gospodarki) niewielka. Włączenie Łodzi prowadziłoby do zatarcia obrazu zróżnicowania funkcji rolniczej na pozostałym obszarze metropolitalnym.

Udział osób utrzymujących się z pracy we własnym gospodarstwie rolnym
w ogólnej liczbie osób posiadających własne źródła utrzymania

Ryc. 2. Zróżnicowanie łódzkiego obszaru metropolitalnego – funkcja rolnicza
Źródło: Jak w ryc. 1.

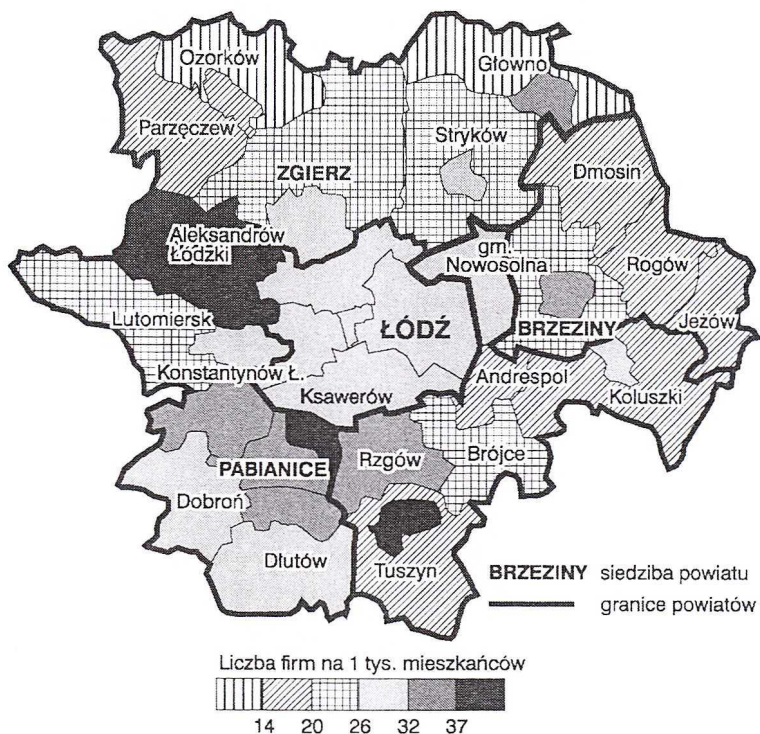
utrzymania dużej części mieszkańców – są to przede wszystkim gminy położone w większej odległości od Łodzi, głównie w północnej i wschodniej części obszaru metropolitalnego, z reguły relatywnie słabiej zaludnione (Brzeziny, Dmosin, Jeżów, Stryków, Głowno, Ozorków i Parzęczew, a także Tuszyń, Brójce i Dłutów). W gminach tych odsetek osób utrzymujących się z rolnictwa 3-4-krotnie przewyższał średni wskaźnik dla całego obszaru metropolitalnego (z wyłączeniem Łodzi) wynoszący 6%³.

W pozarolniczych sektorach gospodarki na terenie łódzkiego obszaru metropolitalnego łącznie było zarejestrowanych 128,5 tys. firm, z czego ponad połowa przypadała na firmy działające w sektorze usług

³ Ogółem w łódzkim obszarze metropolitalnym (z wyłączeniem Łodzi) było 14,8 tys. osób mających własne źródła utrzymania, dla których głównym źródłem utrzymania była praca na własny rachunek w gospodarstwie rolnym.

podstawowych, nieco ponad $\frac{1}{4}$ w sektorze przemysłowo-budowlanym i blisko $\frac{1}{4}$ w sektorze usług wyższego rzędu.

Pozarolnicze funkcje gospodarcze najsilniej były reprezentowane w kilku miastach: Łodzi, Tuszynie, Brzezinach, Koluszkach, Pabianicach i Aleksandrowie oraz dwóch gminach wiejskich: Ksawerowie i Rzgowie, gdzie liczba zarejestrowanych firm na 1 tys. mieszkańców przekraczała średnią dla całego badanego obszaru (111 podmiotów/1 tys. mieszkańców). Względnie słabiej funkcje gospodarcze były reprezentowane w pozostałych ośrodkach miejskich (Zgierzu, Głownie i Konstantynowie). Natomiast na większości terenów strefy podmiejskiej Łodzi, w gminach wiejskich powiatu brzezińskiego, łódzkiego wschodniego (z wyjątkiem Rzgowa i Andrespola), pabianickiego (z wyjątkiem Ksawerowa) i zgierskiego działalność w sektorach pozarolniczych była słabo rozwinięta.

Ryc. 3. Zróżnicowanie łódzkiego obszaru metropolitalnego – funkcja przemysłowa

Źródło: Jak w ryc. 1.

Dość odmiennie od tego syntetycznego ujęcia funkcji gospodarczych przedstawia się rozkład funkcji dla poszczególnych sektorów, zwłaszcza usługowych.

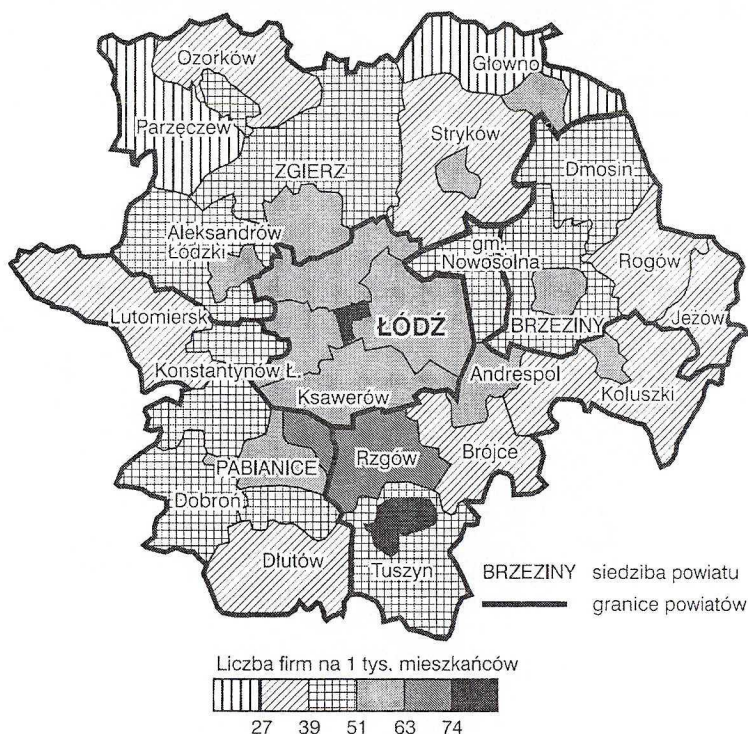
Na terenie łódzkiego obszaru metropolitalnego łącznie było zarejestrowanych 32,4 tys. firm przemysłowych i budowlanych (w tym 21,4 tys. na terenie samej Łodzi), co w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców daje wskaźnik 28 firm. Funkcja przemysłowa (wraz z budownictwem) szczególnie wyraźnie zaznacza się w takich miastach, jak Aleksandrów, Tuszyn, Brzeziny, Pabianice i Głowno oraz na terenach Ksawerowa, Andrespola, Rzgowa, terenach wiejskich Aleksandrowa i Pabianic (por. ryc. 3).

Nieźle w funkcję przemysłową są wyposażone jednostki wchodzące w skład powiatu pabianickiego oraz powiatu łódzkiego wschodniego (z wyjątkiem terenów wiejskich Koluszek i Tuszyń); natomiast funkcja ta jest w mniejszym stopniu obecna na terenach wiejskich powiatów brzezińskiego i zgierskiego.

Funkcja usług podstawowych w większości jednostek jest rozwinięta na średnim poziomie, jednak kilka z nich wyraźnie się wyróżnia pod względem wyposażenia w podmioty działające w tym obszarze gospodarczym. Najlepsze wyposażenie charakteryzuje Śródmieście Łodzi oraz Tuszyn (miasto), Rzgów i Ksawerów. Z kolei najslabiej wypadają gminy wiejskie leżące na obrzeżach łódzkiego obszaru metropolitalnego (por. ryc. 4)⁴.

Bardzo duże różnice występują w wyposażeniu jednostek w usługi wyższego rzędu. Funkcja ta w większości gmin jest słabo reprezentowana i poza Łodzią praktycznie nieco silniej zaznacza się tylko w więk-

⁴ Bardziej szczegółowa analiza wskazuje, że wśród poszczególnych działalności zaliczanych do usług podstawowych w łódzkim obszarze metropolitalnym najliczniej (w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców) występowały firmy handlowe (hurt, detal i naprawy; 38/1 tys. mieszkańców); znacznie mniej było firm z sekcji obejmującej 'transport, gospodarkę magazynową i łączność' (8,3/1 tys. mieszkańców), jak i sekcji 'hotele i restauracje' (2,7/1 tys. mieszkańców). Funkcja handlowa jest tą, która wykazuje względnie najbardziej wyrównany poziom rozwoju i tylko kilka jednostek wyraźnie odbiega od średniej. Przede wszystkim są to: miasto Tuszyn i gminy Ksawerów oraz Rzgów gdzie na 1 tys. mieszkańców przypada aż 50-60 firm handlowych. Nieco mniejsza ich liczba, ale też wyraźnie powyżej średniej, notowana jest w Śródmieściu Łodzi, Brzezinach, Koluszkach (miasto) i Głownie. Dość słabo handel jest reprezentowany w wiejskich gminach leżących na północnych obrzeżach obszaru metropolitalnego (zwłaszcza Ozorków, Parzęczew). Hotele i restauracje najwięcej jest w ośrodkach miejskich, ale nie jest to prawidłowość potwierdzająca się w każdym przypadku – wyraźny niedorozwój wśród miast charakteryzuje w tym zakresie Brzeziny i Aleksandrów. Najlepiej, poza Śródmieściem Łodzi, wypadają Tuszyn (miasto i wieś) oraz Stryków (miasto), a w dalszej kolejności także pozostające poza granicami miast tereny Aleksandrowa, Pabianic i Rzgowa. Działalność związana z prowadzeniem firm transportowych, magazynowych i łącznościowych, poza Łodzią, silniej reprezentowana jest tylko w trzech jednostkach: dwóch największych miastach aglomeracji (Pabianicach i Zgierzu) oraz w Ksawerowie.

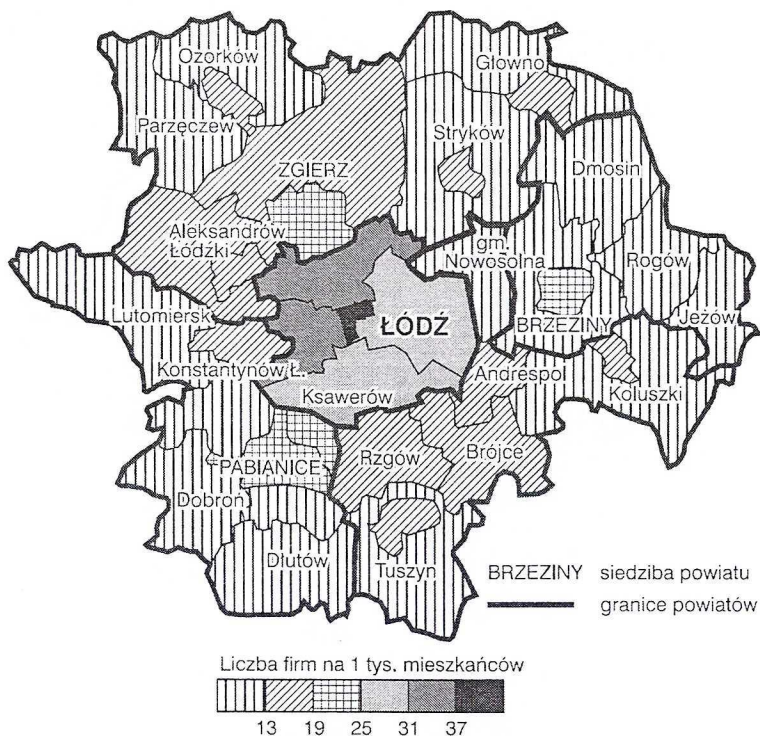

Ryc. 4. Zróżnicowanie łódzkiego obszaru metropolitalnego
– usługi podstawowe (handel, hotele i restauracje, transport i łączność)

Źródło: Jak w ryc. 1.

szych miastach satelickich, tj. Zgierzu, Pabianicach i Brzezinach; na tym tle wśród pozostałych jednostek wyróżnia się również gmina Ksawerów. W obrębie samej Łodzi, skupiającej relatywnie (na 1 tys. mieszkańców) najwięcej firm świadczących usługi 'rzadkie', zdecydowanie dominuje Śródmieście (por. ryc. 5). Tak więc spośród wszystkich sektorów gospodarczych funkcja usług wyższego rzędu wykazuje w łódzkim obszarze metropolitalnym największy stopień koncentracji⁵.

⁵ Bardziej szczegółowa analiza wskazuje, że instytucje związane z pośrednictwem finansowym praktycznie obecne są tylko w Łodzi (przy czym co charakterystyczne, nie zaznacza się tu dominacja Śródmieścia, a usługi te są w podobnym zakresie reprezentowane we wszystkich dzielnicach) oraz w znacznie już słabszym stopniu w nielicznych miastach regionu. Warto zwrócić uwagę na słabą obecność tej działalności na terenie jednostek, które mają silnie rozwinięte funkcje produkcyjne bądź handlowe, takich jak Tuszyn, Ksawerów czy Rzgów. Bardzo nierównomiernie rozkłada się także funkcja obejmująca sekcję, której

Ryc. 5. Zróżnicowanie łódzkiego obszaru metropolitalnego – usługi wyższego rzędu (pośrednictwo finansowe, obsługa nieruchomości, nauka i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, administracja publiczna, obrona narodowa, ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, edukacja, ochrona zdrowia i opieka społeczna)

Źródło: Jak w ryc. 1.

głównym komponentem jest działalność naukowa i obsługa podmiotów gospodarczych. W większości jednostek terytorialnych tej funkcji jest brak lub występuje szczątkowo. Praktycznie działalność ta koncentruje się w Łodzi (znacznie słabiej w dwóch największych miastach: Pabianicach i Zgierzu oraz Ksawerowie), choć i w przestrzeni miasta istnieje wyraźna koncentracja w Śródmieściu. Funkcja edukacyjna, wśród funkcji zaliczanych do sektora usług wyższego rzędu, jest najbardziej równomiernie rozłożona w przestrzeni, choć i tu zaznacza się znaczna dominacja, przede wszystkim Śródmieścia Łodzi i w nieco mniejszym stopniu dwóch innych dzielnic: Bałut i Widzewa. Dość znaczna polaryzacja przestrzeni dotyczy natomiast ochrony zdrowia. Obok wielu jednostek nieźle wyposażonych w instytucje działające w tym obszarze, zwłaszcza większych jednostek miejskich, istnieje wiele gmin, gdzie funkcja ta jest słabo reprezentowana. Również w tym przypadku wyraźna jest dominacja Śródmieścia Łodzi i (słabsza) dwóch dzielnic: Bałut i Polesia.

Zróżnicowanie funkcjonalne łódzkiego obszaru metropolitalnego pod względem funkcji gospodarczych prezentuje tabela. 1. Wynika z niej, że nieco mniej niż $\frac{1}{3}$ ogólnej liczby analizowanych jednostek przestrzennych ma wyraźnie wykształcone funkcje podstawowe, przy czym najczęściej jest to przemysł (miasto Tuszyn, Ksawerów, miasto Aleksandrów i tereny wiejskie Aleksandrowa) oraz rolnictwo (gminy Dmosin, Głowno, Ozorków i tereny wiejskie gminy Tuszyn). Usługi odgrywają rolę podstawową tylko w niektórych jednostkach pozałódzkich i są to wyłącznie usługi zaliczane do sektora III: handel (miasto Tuszyn, gminy Rzgów, Ksawerów) oraz hotele i restauracje (tereny miejskie i wiejskie Tuszyń i Strykowa). W zakresie funkcji usługowej zdecydowanie nad wszystkimi pozostałymi jednostkami góruje Śródmieście, gdzie obok hoteli i restauracji, w grupie funkcji podstawowych znalazły się także nauka i obsługa działalności gospodarczej, edukacja oraz ochrona zdrowia. Funkcje, które mogą być zaliczane do metropolitalnych (należące do sektora IV) wykazują silną koncentrację na terenie Łodzi, zaś różnica w tym zakresie między centrum miasta a pozostałymi dzielnicami również jest znaczna.

Uwagi końcowe

Obszar metropolitalny Łodzi jest bardzo zróżnicowany pod względem funkcjonalnym, przy czym tylko tereny samego miasta oraz sąsiednie ośrodki miejskie i częściowo bliżej położone gminy (bezpośrednio przylegające do miasta) przejęły część funkcji typowo miejskich i stanowią silnie zintegrowany obszar wyposażony w funkcje o charakterze miejskim. Natomiast gminy położone na obrzeżach łódzkiego obszaru metropolitalnego są słabo wyposażone w funkcje produkcyjne i usługowe, o małej koncentracji ludności i dominującej funkcji rolniczej. Spośród gmin nie mających statusu miejskiego szczególnie silnie rozwinięte funkcje produkcyjno-usługowe mają Rzgów, Ksawerów i Andrespol, a także Aleksandrów i Pabianice. Już dziś, z funkcjonalnego punktu widzenia, trzy gminy: Rzgów, Ksawerów i Andrespol cechuje struktura typowa dla terenów miejskich.

Obszarem, który jak dotychczas pod względem funkcjonalnym najslabiej wpisuje się w łódzki obszar metropolitalny są gminy leżące w jego północnej i północno-wschodniej części.

Funkcje o charakterze metropolitalnym wykazują silną koncentrację w Łodzi, a przede wszystkim w Śródmieściu. Brak jest natomiast wy-

Tabela 1

Funkcje podstawowe i dobrze rozwinięte w łódzkim obszarze metropolitalnym
według jednostek terytorialnych

Gminy*	Funkcje podstawowe i dobrze rozwinięte
ŁÓDŹ	
- Bałuty	funkcje dobrze rozwinięte: <i>transport i łączność, pośrednictwo finansowe, nauka i obsługa działalności gospodarczej, edukacja, ochrona zdrowia</i> ; brak wyraźnie wykształconych funkcji podstawowych
- Górna	funkcje dobrze rozwinięte: <i>transport i łączność, pośrednictwo finansowe</i> ; brak wyraźnie wykształconych funkcji podstawowych
- Polesie	funkcje dobrze rozwinięte: <i>nauka i obsługa działalności gospodarczej, ochrona zdrowia</i> ; brak wyraźnie wykształconych funkcji podstawowych
- Śródmieście	funkcje podstawowe: <i>hotele i restauracje, nauka i obsługa działalności gospodarczej, edukacja, ochrona zdrowia</i> ; funkcje dobrze rozwinięte: <i>handel, pośrednictwo finansowe</i>
- Widzew	funkcje dobrze rozwinięte: <i>transport i łączność, pośrednictwo finansowe, edukacja</i> ; brak wyraźnie wykształconych funkcji podstawowych
JEDNOSTKI POZA ŁÓDZIĄ	
gm. Brójce, gm. Brzeziny, gm. Dłutów, gm. Dmosin, gm. Głowno, gm. Jezów, gm. Ozorków, gm. Parzęczew, w. Stryków	funkcje podstawowe lub dobrze rozwinięte: <i>rolnictwo</i>
w. Tuszyn	funkcje podstawowe: <i>rolnictwo, hotele i restauracje</i>
m. Aleksandrów Ł., gm. Andrespol	funkcje podstawowe lub dobrze rozwinięte: <i>przemysł</i>
m. Brzeziny, m. Głowno, gm. Pabianice	funkcje dobrze rozwinięte: <i>przemysł, handel</i> ; brak wyraźnie wykształconych funkcji podstawowych
m. Tuszyn, gm. Rzgów	funkcje podstawowe: <i>handel</i> ; funkcje podstawowe lub dobrze rozwinięte: <i>przemysł, hotele i restauracje</i>
gm. Ksawerów	funkcje podstawowe: <i>przemysł, handel</i> ; dobrze rozwinięte: <i>transport i łączność</i>
w. Aleksandrów	funkcje podstawowe: <i>przemysł</i> ; dobrze rozwinięte: <i>hotele i restauracje</i>
m. Pabianice	funkcje dobrze rozwinięte: <i>przemysł, hotele i restauracje, transport i łączność</i> ; brak wyraźnie wykształconych funkcji podstawowych
m. Koluszki	dobrze rozwinięte funkcje w zakresie: <i>handel</i> ; brak wyraźnie wykształconych funkcji podstawowych

m. Zgierz	dobrze rozwinięte funkcje w zakresie: <i>transport i łączność</i> ; brak wyraźnie wykształconych funkcji podstawowych
m. Stryków	funkcje podstawowe w zakresie: <i>hotele i restauracje</i>
m. Konstantynów, m. Ozorków, gm. Dobroń, gm. Lutomiersk, gm. Nowosolna, gm. Rogów, gm. Zgierz, w. Koluszki	brak wyraźnie wykształconych funkcji podstawowych i dobrze rozwiniętych

* Pogrubionymi literami wyróżniono te gminy, w których zaznaczała się wyraźnie funkcja dominująca;
m. – miasto; gm. – gmina wiejska; w. – tereny wiejskie gminy miejsko-wiejskiej

kształconej strefy metropolitalnej wokół Łodzi, rozumianej jako obszar o komplementarnie rozwiniętej strukturze funkcjonalnej w odniesieniu do usług wyższego rzędu (miasteczka uniwersyteckie, parki technologiczne, centra rozrywkowo-handlowe). Słaby rozwój funkcji gospodarczych w zakresie działalności sektora VI na pozostałych obszarach świadczy o słabości łódzkiego obszaru metropolitalnego jako całości.

Literatura

- Gawryszewski A., Korcelli P., Nowosielska E., 1998, *Funkcje metropolitalne Warszawy*. Zeszyty IGiPZ PAN 53, Warszawa.
- Gontarski Z., 1973, *W sprawie delimitacji i typologii wielkomiejskich układów osadniczych (obszarów metropolitalnych)*, [w:] *Aglomeracje miejskie w Polsce – pojęcia i terminologia*. Biuletyn KPZK PAN z. 79, Warszawa.
- Jałowicki B., 1999, *Metropolie*. Białystok.